

Osnivanje Muzeja grada Zagreba i Gradske knjižnice

Poznati arhivist i član Družbe Braće Hrvatskog Zmaja, Emilij Laszowski (1868.–1940.), prvi je došao na ideju da se u Zagrebu osnuju gradski muzej knjižnica. Emilij Laszowski, zajedno s bibliotekarom Velimirom Deželićem (1864.–1941.), osnovao je 28. siječnja 1906. godine Družbu Braće Hrvatskog Zmaja koja se najprije zvala Klub Braće Hrvatskog Zmaja.

U Zagrebu nije bilo nijedne javne knjižnice pa su građani posuđivali knjige iz knjižara i to uglavnom knjige na njemačkom jeziku.

Laszowski je sve poduzeo kod gradskog načelnika Milana Amruša (1848.–1919.) da se osnuju muzej i knjižnica, pa je njegovim zauzimanjem gradsko zastupstvo odobrilo dvokratnu pomoć po 5.000 kruna 1905. godine.

Godine 1907. odlučeno je da se sruši kula na Kamenitim vratima, a da bi to spriječio Laszowski je predložio da se u njoj smjeste muzej i knjižnica. U kuli je bila redarstvena straža, koja je preseljena u vojarnu u Vlaškoj ulici, a prostorije su dodijeljene za uređenje navedenih ustanova.

U prolazu kroz kulu u Kamenitim vratima nalazi se posebni oltar sa slikom Majke Božje, koja je ostala čitava u požaru 1731. godine. Požarna udovica Modlar, koja je stanovala u kuli, dala je napraviti spomenuti oltar i ogradu od željeznih rešetaka. U čitavom prolazu nalazi se na zidovima bezbroj pločica s natpisima zahvale Majci Božjoj za ozdravljenje.

Družba Braće Hrvatskog Zmaja obavezala se da će besplatno voditi brigu o muzeju i knjižnici, da će spomenute ustanove urediti do 1. siječnja 1909. godine te ujedno povesti akciju za darivanje knjiga i vrijednih predmeta za muzej i urediti katalog knjižnice i inventar muzeja.

Muzejem će besplatno upravljati Emilij Laszowski, a knjižnicom Velimir Deželić; namještaj će nabaviti gradsko poglavarstvo. Za muzej će se prikupljati stari predmeti izrađeni u Zagrebu, kao npr. bravarski, kovački i stolarski radovi, zatim uspomene na zaslužne Zagrepčane, starinsko oružje, slike, predmeti cehova i razglednice Zagreba.

Na poziv Družbe Braće Hrvatskog Zmaja građanima da daruju vrijedne predmete, prvi se odazvao fotograf Julius Hühn (1830.–1896.), zatim predstojnik u Karlovcu Franjo Šaban, Emilije Laszowski i Hrvatsko filatelističko društvo. Prvim upraviteljem izabran je Laszowski.

Visoka prostorija u kuli pregledana je na dva kata. U prvom katu smješten je muzej, a u drugoj knjižnica.

Među muzejskim izlošcima isticali su se planovi grada Zagreba iz 1854. godine, stara vojarna u Petrijskoj ulici, porušene kuće u Bakarskoj ulici, porušene kuće u Bakarskoj ulici, na istočnoj strani Jelačićeva trga, gdje je bila poznata gostionica Franje Talovića, koji je sagradio prekrasnu palaču na uglu Medveščaka i Gregorinjeve ulice. Na prostoru srušenih kućica sagrađena je peterokatna palača Gradske štedionice 1925. godine.

U Muzeju je prikazan i boravak cara Franje Josipa I. 1895. godine, koji je otvorio Hrvatsko narodno kazalište 15. listopada 1895. godine.

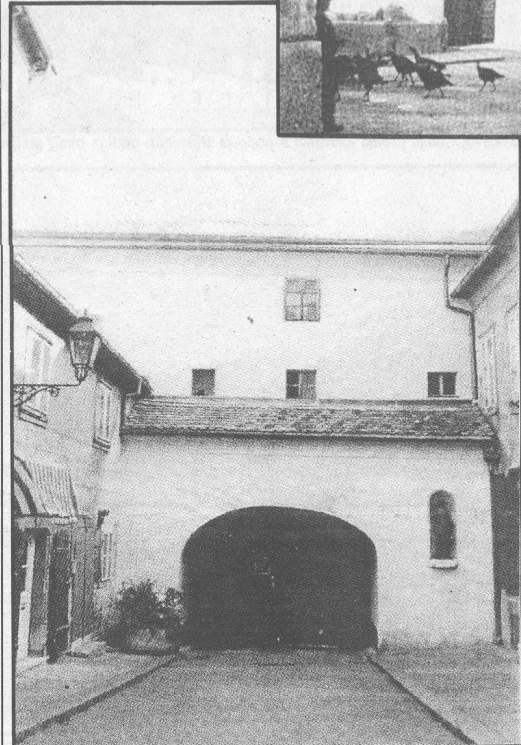
U Sokolani održan je ples kojemu je prisustvovao i car. Godine 1898. bila je u Zagrebu velika poplava, što je u Muzeju prikazano na fotografijama.

U lijevom dijelu prostorije postavljene su vitrine, u kojima su bili izloženi različiti predmeti. U dva staklena ormara izloženi su trofeji velikoga hrvatskog glumca Andrije Fijana (1851.–1911.) i uspomene na opernog pjevača Vlastu Antona (1850.–1917.). Tu se čuvalo i starinsko oružje, stari novci i predmeti iz grobnice Crkve sv. Marije na Dolcu.

Naročitu pažnju privlačila je zbirka plesnih »vjenčica« s plesa pravnik 1848. godine. Ovdje se nalazila i sablja Augusta Senoe (1838.–1881.)

iz njegovih dačkih dana. U posebnoj vitrini izloženi su zidarska žlica i čekić, kojima je prijestolonasljednik Rudolf položio temeljni kamen u zagrebačkoj vojarni 1888. godine, te tintarnica i gušćje pero, kojim se potpisao u knjizi posjeta u Sveučilišnoj knjižnici i Arheološkom muzeju na Zrinjevcu.

Na zidovima visjele su stare slike Zagreba od 1529. do 1858. godine. Ovdje su bili izloženi i predmeti iz vremena ilirskog narodnog pokreta, te kabanica (surka), sablja, novčarka, putna torba, štab i jedači pribor sa bilikomom (vrčem) Ljudevića Gaja, te slika njegove kuće na Mirogoju. Ujedno su izložene sklad-

Kamenita vrata. U prvom katu nalazile su se prostorije Muzeja grada Zagreba od 1907. do 1926. godine.

be Vatroslava Lisinskog (1819.–1854.), skladatelja prve hrvatske opere »Ljubav i zloba« 1846. godine. Izložena je i radna soba Ivana Trnskoga (1819.–1910.) te pisaci stol s priborom književnika Josipa Eugena Tomića (1843.–1906.).

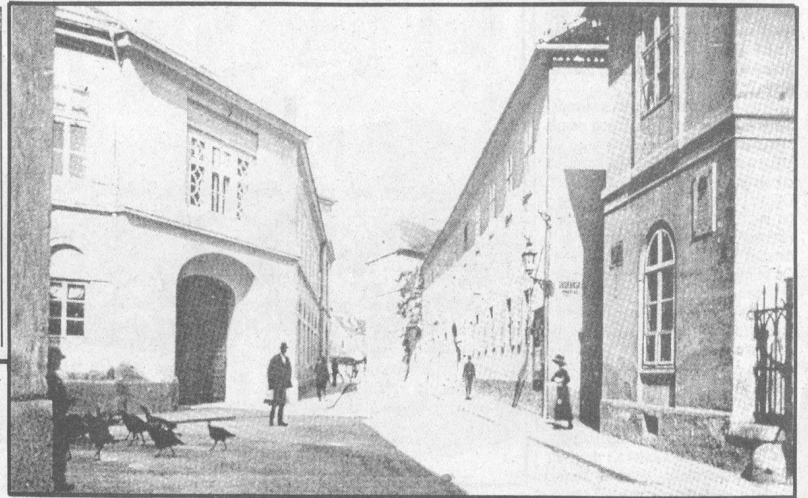
U Muzeju su izloženi i kipovi iz Crkve sv. Marka, portret pisca Ignjaka Alojzija Bričića (1795.–1855.) te biskupa Aleksandra Alagovića (1760.–1837.) i zidni sat urara Petra Merzljaka. Vrlo je zanimljiva zbirka akvarela koje je izradila slikarica Vjera Bojničić (1883.–1963.).

U spomenutim prostorijama smještena je i Gradska knjižnica, koja je svečano otvorena 7. prosinca 1907. godine.

Iz proračuna nabavljali su Zmajevci knjige, plaćali uvez, ogrjev, rasvjetu i drugo. Za nabavu muzejskih predmeta odvojeno je tisuću kruna iz proračuna koji je iznosio 4.500 kruna. No, muzej nije bio još otvoren zbog premalog broja predmeta.

Godine 1909. priređena je u muzeju »Trenkova izložba«, koju je posjetilo oko 2.000 građana. Godine 1910. kanili su Zmajevci prirediti izložbu o ratu u 1848. godini, no to se nije moglo izvesti zbog premalog prostora, te je bilo prijedloga da se muzeju preseli u nekadašnju Plemićevu kulu na Dolcu, no ni to nije ostvareno.

I Gradska knjižnica nalazila se u skućenim prostorijama, pa su Braća Hrvatskog Zmaja uputila predstavku gradonačelniku Janku Holjcu (1910.–1917.) u kojoj predlažu da se palača na Katarininom trgu, koju je grad poklonila barunica Klotilda Bu-

Zgrada Muzeja grada Zagreba, Opatička ulica 20 – nekad samostan klarisa

No, ni u spomenutoj zgradi Umjetničkog paviljona nije bilo dovoljno prostora, a, osim toga, prostorije su bile vlažne. Upravitelj Đuro Szabo (1875.–1943.) nastojao je da se muzej preseli u gornji dio, no to nije provedeno.

Godine 1931. kupio je grad za 3,5 milijuna dinara palaču, koju je sagradio barun Zigmund Vojkffy (Vojković) 1764. godine u Matoševoj ulici broj 9, pa se počela uređivati za gradski muzej prema nacrtima prof. Szaboa. No, u spomenutoj palači uređen je Hrvatski povijesni muzej.

Nakon toga predlagala je uprava muzeja da se muzej preseli u prostorije osnovne škole pokraj Popova tornja u Opatičkoj ulici broj 22 ili u »Dvoranu« koju je za grofa Karla Draškovića sagradio graditelj Bartol Felbinger (1785.–1871.) u Opatičkoj ulici broj 8, no ni to nije ostvareno.

Upravitelj Đuro Szabo uredio je muzejsku knjižnicu s vrijednim i rijetkim knjigama a muzejsku kartoteku

je poglavarica i kćer Petra Zrinskoga, Judita Petronila (1652.–1699.).

Kad je car Josip II. ukinuo samostan klarisa 1782. godine, u zgradu su se uselili neki građani. U samostanu su putujuće družine davale kazališne predstave na njemačkom jeziku. Jedno vrijeme u samostanu je bila i vojska. Godine 1831. u samostanu je smještena i pošta, po kojoj se ulica zvala Poštanska ulica, a poslije Opatička ulica i na njemačkom jeziku Nonnengasse, a ploča je sačuvana do danas na ulazu u zgradu.

Godine 1947. dodijeljena je zgrada Muzeju grada Zagreba, koji se 1989. godine počeo preuređivati, pa je, u istočnom dijelu, ispod zgrade, otkriveno pretpovijesno naselje iz bronzanog doba s mnoštvom predmeta.

Zbog skućenih prostorija u kuli Kamenitih vrata, preselila je Gradska knjižnica 1936. godine u Novinarski dom, što su s uspjehom proveli dr. Josip Badalić, prof. Juraj Canki i služitelj Pavel Kovačić.

U prvom katu, gdje je bila plesna dvorana, uređena je čitaonica za novine i periodiku, a u brojnim prostorijama spremište za knjige.

Godine 1945. imenovan je za upravitelja stručnjak prof. Juraj Canki, koji je održao predavanje o povijesti knjižnice i zaslugama Emilija Laszowskog i Velimira Deželića. Nakon toga on je odmah smijenjen, jer da je veličao klerikalce.

Poslije prof. Cankija za upravitelja je postavljen mačekovac Božidar Magovac, potpredsjednik AVNOJ-a, no ni u nije dugo ostao, jer je dao skinuti Titovu sliku iz upraviteljeve sobe i postavio slike braće Radić. On je smjesta uhićen pa je u zatvoru i umro.

Nakon otkaza Novinarskog društva Gradskog knjižnici, ona je preselila u Starčevićev dom 1995. godine, gdje je 1997. svečano proslavljena 90. godišnjica postojanja.

Na kraju, spomenuti ćemo osnivanje Povijesnog arhiva grada Zagreba (1907.–1926.) i Velimir Deželić (lijevo) ravnatelj knjižnice

Emilij Laszowski (desno), inicijator osnivanja Muzeja grada Zagreba i njegov prvi ravnatelj (1907.–1926.) i Velimir Deželić (lijevo) ravnatelj knjižnice

izradio je Stjepan Pužar. Od godine 1929. do 1940. muzej je izdavao stručno glasilo »Narodnu starinu«.

Zbog slabog zdravlja upravitelja Szaboa, njemu su dani u pomoć kustos Marija Hanževački (1912.–1944.) i dr. Franjo Buntak (1910.–1985.).

Nakon Drugog svjetskog rata dodijeljena je muzeju zgrada u Opatičkoj ulici broj 8, gdje je bilo vojno zapovjedništvo, a danas je tajno Ministarstvo vanjskih poslova Republike Hrvatske. Za upravitelja imenovan je Krešimir Filić iz Varaždina (1891.–1972.), pa je muzej otvoren 24. ožujka 1946. godine.

No, i ove prostorije postale su premale, pa je muzej 1947. preseljen u sadašnju zgradu u Opatičkoj ulici broj 20 u bivši samostan klarisa.

Ova zgrada sagrađena je od 1647. do 1650. godine uz kulu Popovog tornja. U ovome samostanu bila

M. O.
LITERATURA:
F. Buntak: Pedeset godina Muzeja grada Zagreba
D. Jurman-Karaman: Zgrada Muzeja grada Zagreba
M. Stilić: Knjižnica Muzeja grada Zagreba
(Sve tri rasprave u »Iz starog i novog Zagreba«, knj. 1. Z. 1957.)